

Afb. 1. Impressie van de nieuwe expositie in Åkle, Iveland

De nieuwe mineralenexpositie in Åkle, Iveland (N)

door Ronald Werner
ronald.werner@setesdalsmuseet.no

De mineralenrijkdom van het Evje-Iveland-gebied in het zuiden van Noorwegen is wereldwijd bekend. Afb. 2. Van de zich hier bevindende pegmatieten zijn ongeveer 120 verschillende mine-

Afb. 2. De ligging van Evje en Iveland in Zuid-Noorwegen.

ralen beschreven, waarvan meerdere species tot de wereldtop behoren. Hoewel de hoogtijdagen van de mijnbouw achter ons liggen en waarschijnlijk nooit meer zullen terugkeren, is er voldoende reden om wederom aandacht aan dit gebied te besteden. In 2015 werd namelijk in de gemeente

Iveland, in Åkle, een multifunctioneel gebouw met tevens een supermarkt en bibliotheek, een nieuwe mineralenexpositie geopend. Ik denk dat deze voor iedereen die in mineralen geïnteresseerd is van belang is.

Deze expositie is naar mijn mening zonder meer de allerbeste en meest complete wat betreft de mineralen van Evje-Iveland.

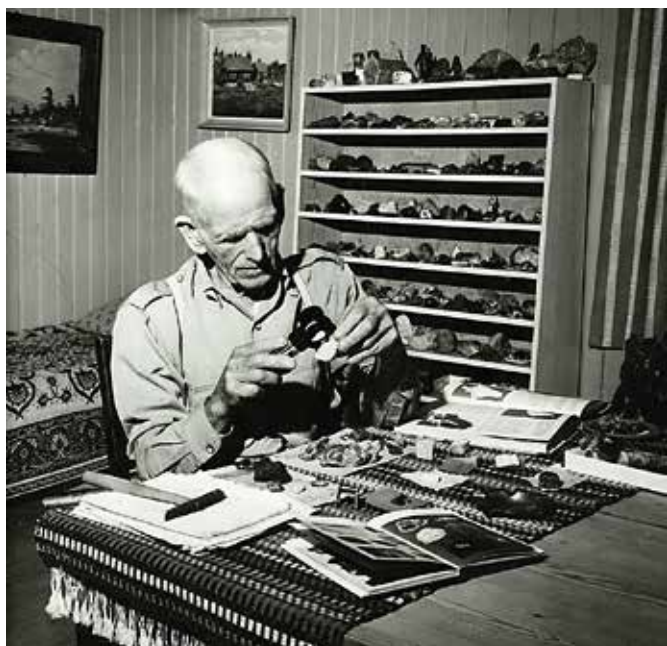
Mineralenrijkdom

Vanaf 1896 werd in Iveland op grote schaal veldspaat, kwarts en andere mineralen gewonnen. De grote hoeveelheid accessoirische mineralen trok de aandacht van zowel Noorse als

Afb. 3. Thortveitiet van Knipane, hoogte 8 cm. Foto Ronald Werner en Kjell Gunnufsen.

buitenlandse geologen. Een hoogtepunt was in 1911, toen aan veldspaat-handelaar Olaus Thortveit (1872-1917) een mineraal uit de Knipane-groeve werd getoond. Hij zond het mineraal naar de Universiteit van Oslo, waar het geïdentificeerd werd als het eerste mineraal ter wereld waarin het element scandium (Sc) het hoofdbestanddeel bleek te zijn. Dit mineraal kreeg de naam thortveitiet. Afb. 3.

Afb. 4. Olaf Landsverk bestudeert een mineraal uit zijn verzameling.

Afb. 5. Burgemeester Gro Anita Mykland en geologisch consulent Kjell Gunnufsen tijdens de officiële opening op 25 maart 2015.

Olaus Thortveit was een begenadigd mineralenverzamelaar. Hij ontwikkelde zich tot één van de grootste experts op het gebied van mineralen uit Evje-Iveland. Bij vele gelegenheden fungeerde hij als gids voor zowel Noorse als buitenlandse geologen. Nadat Thortveit ter gelegenheid van de Wereldexpositie in Oslo in 1914 zijn collectie doneerde aan de Universiteit in Oslo, werd hem de koninklijke eremedaille in goud toegekend.

Afb. 6A. Aeschnyniet-(Y). Zeldzame aardenmineraal met o.a. yttrium, breedte 20 cm. Foto: Ronald Werner en Kjell Gunnufsen.

Mineralenexposities in Iveland

Een andere bekende verzamelaar in Iveland was Olav Landsverk (1887-1966). Afb. 4. Samen met zijn zonen exploiteerde hij vele groeves en deed regelmatig spectaculaire vondsten. Zijn verza-

meling vormt de basis van de Iveland-kommunesamling. In 1971 nam de gemeente Iveland de collectie van Landsverk over voor 10.000 Noorse kronen. De gemeente besloot de collectie in de vergaderzaal van het gemeentehuis tentoon te stellen. Een paar jaar later werd de collectie naar de receptie overgebracht en werden er nieuwe vitrines aangeschaft om plaats te bieden aan alle nieuwe aanwinsten.

In 2009 werd de expositie compleet vernieuwd. Nieuwe vitrines werden geplaatst en met tekst en foto's werd de mijnbouwgeschiedenis van Iveland belicht. Het succes van deze expositie inspireerde de gemeente het nog groter aan te willen pakken. Een nieuw multifunctioneel gebouw was al jaren geleden gepland, en daar zou de mineralencollectie nog beter tot zijn recht komen. Het originele plan bleek te ambitieus, en in plaats van met een halve etage op de eerste verdieping moesten we genoegen nemen met een kleinere ruimte op de begane grond.

Mijn collega Kjell Gunnufsen en ik hebben hard gewerkt om het best mogelijke resultaat te bereiken. Toen de expositie uiteindelijk op 25 maart 2015 geopend werd (afb. 5), konden wij opgelucht ademhalen. De reacties van zowel politici als publiek waren overweldigend. In de expositie zijn alle topstukken van de gemeentelijke collectie tentoongesteld, waaronder fantastische exemplaren van radioactieve aarden bevattende mineralen, zoals aeshyniet-(Y) (afb. 6), fergusoniet-(Y),

Afb. 7. Gadolinit, hoogte 10 cm. Foto: Ronald Werner en Kjell Gunnufsen.

polycraas-(Y), euxeniet-(Y) en gadolinit-(Y) (afb. 7). Verder zijn er fraaie exemplaren te zien van onder meer thortveitiet, beryl, granaat, kwarts, pyriet, fluorapatiet en columbiet-(Fe). Facet geslepen edelstenen ontbreken uiteraard niet, met als hoogtepunt de enorme geslepen rookkwartsen van de Birkeland-groeve.

Afb. 8A. De Flåt nikkelmijn (ca. 1880) was de grote motor achter de ontwikkeling van de mijnbouw in Evje-Iveland. Dankzij deze mijn werden op grote schaal de pegmatieten ontsloten voor kwarts.

Afb. 8B. Het Evje Nikkelverk (ca. 1900) had grote hoeveelheden kwarts nodig voor het smelten van het erts. De daarnaast gevonden veldspaat en andere mineralen gaven de mijnbouw een enorme impuls.

Nog meer dan voorheen is er aandacht voor de interessante mijnbouwgeschiedenis. Door middel van tekst, foto's en tekeningen wordt getoond dat de mijnbouw een centrale rol speelde in de ontwikkeling van Iveland. Afb. 8A en B.

In een kleine ruimte is het niet makkelijk om goede foto's te maken, maar ik hoop toch dat de impressie van afb. 1 voldoende is

Afb. 9. Geologisch profiel aan de Ivelandsveggen.

om Nederlandse verzamelaars naar Iveland te lokken. Vlakbij Åkle bevindt zich de zogenaamde 'Ivelandsveggen'. Hier heeft de gemeente een stuk uit de rots laten zagen, waardoor een prachtig geologisch profiel ontstaan. Zonder meer een aanrader om dat ook te gaan bekijken! Afb. 9.

Verzamelen anno 2016

In 1976 werd een door Dr. H.J. Wilke geschreven boek gepubliceerd, met een overzicht over de belangrijkste Scandinavische vindplaatsen. Uiteraard werden de vindplaatsen in Evje-Iveland uitgebreid beschreven.

Dit resulteerde in een grote stroom verzamelaars die door de jaren heen vrij effectief de haldes hebben schoon geveegd. Er gaan verhalen rond van de meer ambitieuze verzamelaars die zelfs met boor en dynamiet aan de slag zijn geweest.

Verzamelaars dienen zich daarom te realiseren dat grote vondsten vrijwel uitgesloten zijn. Toch zijn er nog wel degelijk aardige vondsten mogelijk. Laatst toonde iemand mij een heel fraai berylkristal en een uitstekend columbietkristal.

In de Solås-groeve zie je de berylkristallen nog steeds in de wand zitten. In de Steli-groeve is het onmogelijk géén granaat te vinden en regelmatig weten geduldige verzamelaars in Steli columbietkristallen te vinden. De eigenaar van de Rossås-groeven doneerde het Fennefoss-museum in 2016 een thaleniet-(Y) exemplaar, dat het jaar daarvoor gevonden was.

Tot slot kan ik de Evje Mineralsti van harte aanbevelen aan gezinnen met kinderen. Grote vondsten zoals die de eerste jaren na 2004 mogelijk waren, zijn nu nagenoeg uitgesloten. In 2004 werd ongeveer 50 kubieke meter gesteente uit de linkerwand gesprongen. Hierin zaten enorm veel holtes met ten dele zeer fraaie kwarts kristallen en groepen met kristallen. Ieder jaar vinden geduldige verzamelaars nog kwarts kristallen. Ook in 2016 zijn aardige vondsten gedaan van amazoniet.

De expositie in Åkle is geopend op maandag t/m vrijdag van 9:00-20:00 uur en op zaterdag van 9:00-18:00 uur. De toegang is gratis.

Copyright foto's 8A en 8B: Evje og Hornnes kommune. Mineralenfoto's, Ivelandsveggen en Åkle: Ronald Werner. Fotograaf andere foto's onbekend. Copyright alle overige foto's: Iveland kommune.